

РАТОШНЮК Т. М.

к. е. н., старший науковий співробітник
Інститут сільського господарства Полісся НААН

МАРТИНЮК М. А.

к. е. н.
Житомирський національний агроекологічний університет

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо інвестиційної діяльності в аграрній сфері АПК, визначення основних напрямів інвестиційної політики та шляхів активізації інвестиційної діяльності в галузі. Розглянуто необхідність формування інвестиційно привабливого середовища в аграрній сфері України. Надано пропозиції щодо чинників впливу на надходження інвестицій, створення системи стимулів та пільг для привабливості інвесторів та наведено напрями використання державного регулювання інвестиційної діяльності АПК. Необхідно передусім створювати сприятливі умови для нарощування власних коштів товаровиробників, зокрема за рахунок пошуку вигідних ринків збуту продукції, розширення масштабів її експорту, а також залучення коштів іноземних та інших інвесторів. Для нарощування інвестиційних ресурсів в сільському господарстві важливо зберегти позитивні тенденції в ціновій ситуації на ринках продовольчих і матеріально-технічних ресурсів.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, сільське господарство, державне регулювання, інвестиційна привабливість.

РАТОШНЮК Т. Н.

к. э. н., старший научный сотрудник
Институт сельского хозяйства Полесья НААН

МАРТЫНЮК М. А.

к. э. н.
Житомирский национальный агроекологический университет

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Целью статьи является обоснование предложений по инвестиционной деятельности в аграрной сфере АПК, определение основных направлений инвестиционной политики и путей активизации инвестиционной деятельности в отрасли. Рассмотрена необходимость формирования инвестиционной привлекательной среды в аграрной сфере Украины. Даны предложения по факторам влияния на приток инвестиций, создание системы стимулов и льгот для привлекательности инвесторов и приведены направления использования государственного регулирования инвестиционной деятельности АПК. Необходимо прежде всего создавать благоприятные условия для наращивания собственных средств товаропроизводителей, в том числе за счет поиска выгодных рынков сбыта продукции, расширения масштабов ее экспорта, а также привлечения средств иностранных и других инвесторов. Для наращивания инвестиционных ресурсов в сельском хозяйстве важно сохранить положительные тенденции в ценовой ситуации на рынках продовольственных и материально-технических ресурсов.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, сельское хозяйство, государственное регулирование, инвестиционная привлекательность.

RATOSHNYUK T. M.

candidate of economic sciences, senior researcher
Institute of Agriculture of Polissya NAAS

MARTUNYUK M. A.

candidate of economic sciences
Zhytomyr National Agroecological University

INVESTMENT ACTIVITIES IN AGRICULTURE

The purpose of this article is to study proposals for investment operations at the in agriculture, identifying key areas of investment policy and ways of enhancing the investment activity in the industry. The necessity of forming an attractive investment environment in the agrarian sector of Ukraine. The propositions

regarding the factors influencing the flow of investments, creation of incentives and benefits for investors and provide appeal-no areas of state regulation of investment AIC. You must first create favourable conditions for increasing producers own funds, in particular by finding profitable markets for products, expansion of its exports and attract foreign funds and other investors. To boost investment resources in agriculture is important to keep the positive trend in the price situation on the market of food and inputs.

Keywords: investment, agriculture, government regulation, investment attractiveness.

viktor.ratoshnyuk@ukr.net

Постановка проблеми. Вирішення невідкладних проблем аграрної економіки нерозривно пов'язане з нарощуванням коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, створенням сприятливого інвестиційного клімату. Умови, що забезпечують інвестиційну привабливість сільського господарства, залежать передусім від економічного стану та потенційних можливостей товаровиробників, стабільності виробничих та економічних механізмів господарювання, прозорості і прогнозованості здійснюваних заходів, успішної реалізації галузевих програм і проектів, спрямованих на збільшення обсягів виробництва продукції та підвищення ефективності виробництва [1].

Основною умовою нарощування виробничих потужностей, подолання спаду виробництва в сільському господарстві, досягнення фінансової стабільності і підйому економіки галузей є поживлення інвестиційної діяльності.

Стан вивчення проблеми. Питання розвитку інвестиційної діяльності завжди знаходились у центрі уваги багатьох учених-економістів, зокрема фундаментальний економіко-теоретичний аналіз розвитку інвестиційних процесів висвітлено у працях І.О. Бланка, Л. Гітмана, Дж. Кейнса, В.А. Лушкіна, К. Маркса, В.Л. Осецького, А.А. Пересади, С.К. Реверчука, В.І. Ульянова, В.Г. Федоренка, І. Фішера, М. Фрідмена, У. Шарпа та ін. Проблеми розвитку інвестування в сільське господарство України досліджувалися багатьма науковцями, серед яких Л.О. Абсава, К.С. Берестовий, С.О. Гуткевич, А.Д. Діброва, О.М. Дуфенюк, М.І. Кісіль, В.В. Ковальов, М.Ю. Коденська, Г.П. Лайко, А.С. Музиченко, В.Б. Ніколенко, Г.В. Сеніна, В.К. Терещенко, А.В. Чупіс, О.М. Шестопаль та ін.

Мета і методика дослідження. Метою статті є обґрунтування пропозицій щодо інвестиційної діяльності в аграрній сфері АПК, визначення основних напрямів інвестиційної політики та шляхів активізації інвестиційної діяльності в галузі. Об'єктом дослідження є процес інвестування в аграрній сфері АПК України та його вплив на відтворення основних засобів галузі. Предмет дослідження охоплює сукупність теоретичних, практичних і методичних питань щодо інвестиційної привабливості аграрного сектору країни.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід до вивчення інвестиційних процесів, наукові праці вчених-економістів, довідкові видання та нормативно-правові акти.

Результати дослідження. Розвиток інвестування в аграрній сфері АПК України характеризується зростанням потреб в інвестиціях і зменшенням можливості їх забезпечення. Без створення умов заінтересованості сільськогосподарських підприємств, зовнішніх інвесторів у розширенні обсягів вкладень в аграрний сектор неможливо вирішити завдання техніко-технологічного оновлення галузі, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення ефективності господарювання, зростання зайнятості сільського населення та на цій основі поліпшення соціальної ситуації на селі [2].

Нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції вимагає відповідного розвитку матеріально-технічної бази галузі. Збільшення розмірів виробничих фондів здійснюється за рахунок додаткових вкладень матеріальних і грошових засобів, направлених на розширення виробничого потенціалу сільського господарства. Стійкий розвиток галузей агропромислового комплексу в умовах ринкових відносин потребує інвестиційної активності, в наданні підприємствам необхідних грошових і матеріальних ресурсів [3]. Саме від стану й ефективності інвестиційної діяльності в аграрній сфері залежить створення розвинутої економічної системи в АПК і, відповідно, підвищення рівня життя сільського населення [4].

В Україні офіційне теоретичне пізнання категорії “інвестиції” знайшло своє відображення в Законі України “Про інвестиційну діяльність”, який визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Відповідно до Закону інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих (“ноу-хау”);
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права та інші цінності.

Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Таким чином, державна інвестиційна політика – це:

- діяльність держави щодо регулювання інвестиційної діяльності з метою реалізації цілей економічної, науково-технічної та соціальної політики;
- комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату, структурну перебудову, підвищення ефективності національної економіки.

Державне регулювання інвестиційної діяльності в АПК здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики сільських територій. Загальну схему важелів державного регулювання умов інвестиційної діяльності в аграрному секторі представлено на рисунку [5].

Для виходу аграрної сфери з кризового стану потрібно відновити повноцінний інвестиційний процес. З цією метою треба за допомогою прямих і непрямих важелів державного регулювання забезпечити формування достатньо високого рівня інвестицій в АПК з власних та залучених коштів. Для цього треба суттєво поліпшити інвестиційний клімат в аграрній сфері, зробити її потенційно привабливою не лише для вітчизняних, а й іноземних інвесторів.

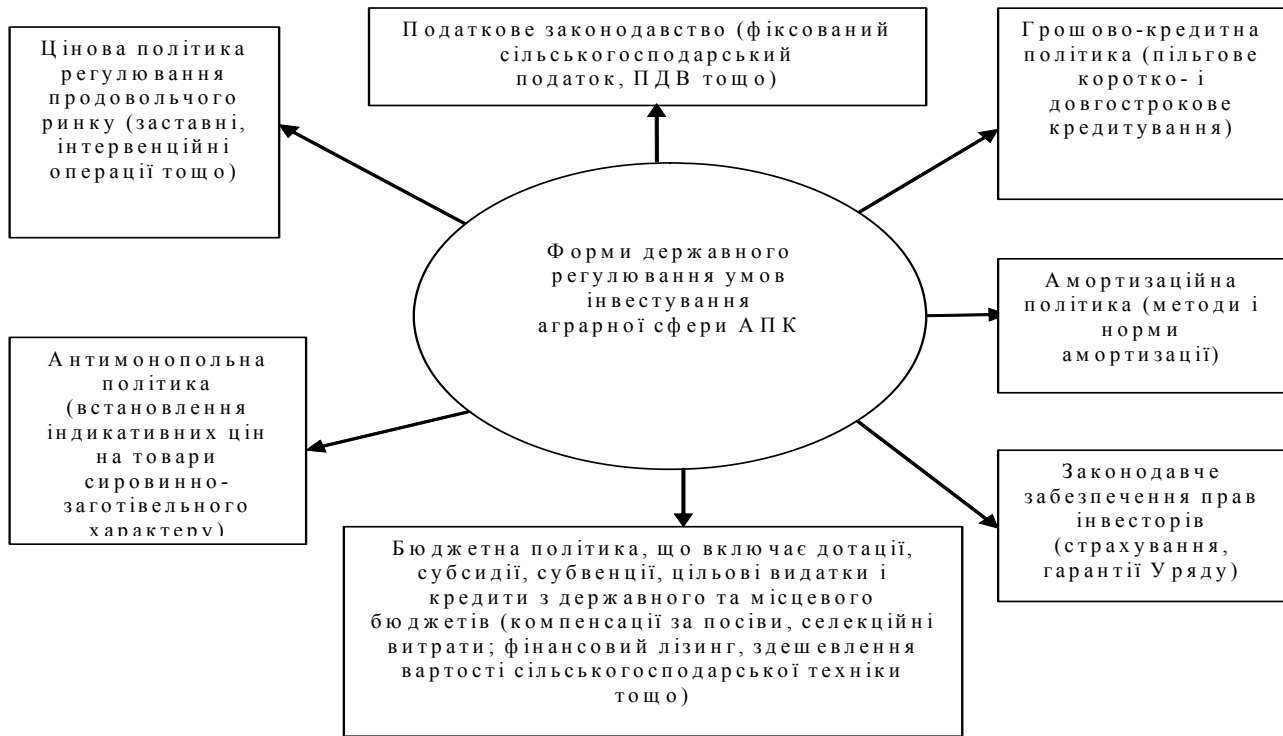
Роль держави у заохоченні інвестування АПК полягає як у створенні загального сприятливого інвестиційного клімату в країні (через стабілізацію всіх сфер економічної діяльності), так і в реалізації системи конкретних заходів щодо стимулювання припливу капіталу (пошук потенційних інвесторів, розробка інвестиційних проектів для всіх регіональних рівнів АПК, удосконалення податкової і митної політики тощо).

Регулювання умов інвестиційної діяльності здійснюється за допомогою макро- та мікроекономічних, інституційних інструментів.

1. Макроекономічні важелі визначають загальноекономічний клімат інвестицій (ставка облікового процента, рівень інфляції, темпи розвитку, розмір дефіциту державного бюджету, способи його фінансування, зовнішньоекономічний режим тощо).

2. Мікроекономічні інструменти – це засоби впливу держави на окремі галузі, сфери або окремі складові інвестицій (податкові ставки, норми амортизації, пільгові кредити, гарантії і т. ін.).

3. Інституційні інструменти дають можливість узгодити дії інвесторів і створюють умови для проведення інвестиційної діяльності у найоптимальнішому режимі (макроекономічне прогнозування, планування, та програмування, інформаційні системи, а також державні органи інвестиційної політики, об’єднання підприємців тощо).

Рис. 1. Важелі державного регулювання умов інвестиційної діяльності в аграрній сфері АПК

З метою активізації інвестиційних процесів доцільно проводити індексацію основних фондів відповідно до темпів зростання цін, дозволити підприємствам самостійно вибирати методи амортизації та вільно переходити з одного на інший. Всім суб'єктам аграрного сектора необхідно укомплектувати за можливістю машинно-тракторний парк, який відповідав би обсягам і технологіям механізованих робіт, шукати шляхи його раціонального використання.

Сфера АПК приваблива для іноземних інвесторів, оскільки потенційно висока привабливість харчової і переробної промисловості; стабільний ринок збуту; швидка окупність вкладень; місцеві органи влади зацікавлені в розвитку галузей АПК. Потреба аграрної сфери України в інвестиціях різних видів неоднакова. Найбільшу цінність мають нові технології устаткування, ноу-хау, вільно конвертована іноземна валюта. З іншого боку, можливості вкладення тих чи інших видів інвестицій часто різні в різних іноземних інвесторів залежно від країни походження. Виходячи з такого контексту, проблему залучення іноземних капіталів в аграрну сферу національної економіки доцільно розглядати диференційовано – за інвесторами з економічно розвинутих країн, із країн території колишнього СРСР, з інших країн світу.

Інвестиційні процеси в АПК мають наступні складнощі: наявність кризових чинників загального макроекономічного характеру; нестабільність економічних процесів в перехідній економіці; відсутність належних політичних і економічних гарантій іноземних інвестицій; більш висока ефективність вкладень капіталу у фінансовий сектор вітчизняної економіки; вкрай заплутана і агресивна податкова система; оскільки в розвинених країнах має місце перевиробництво основних видів продовольства, то вони охоче підтримують і стимулюють експорт готової продукції до України, ніж притоку іноземних капіталів.

Обов'язковими елементами інвестиційної діяльності в ринкових умовах є: вибір конкурентоздатних проектів на конкурсній основі; орієнтація на швидку віддачу витрат; економічне обґрунтування інвестицій з врахуванням ринку збуту продукції та її якості; облік виробничих можливостей конкурентів.

На інвестиції в сільському господарстві в ринкових умовах роблять вплив ряд чинників. На одні з них товаровиробник може впливати, а інші обумовлені зовнішніми умовами і не залежать від підприємця.

До чинників, залежних від товаровиробника, відносяться: урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність худоби; вибір об'єкта першочергових інвестицій; спеціалізація і концентрація виробництва; технологія виробництва основних видів продукції сільського господарства; характер інвестицій: довгострокові, короткострокові; рівень продуктивності праці і собівартість виробництва. На дані чинники підприємець може впливати протягом виробничого процесу або планувати виробництво продукції та інвестицій на найближчу перспективу.

До чинників, не залежних від товаровиробника, відносяться ціни на сільськогосподарську продукцію і продукцію промислового виробництва; відсоткова ставка на кредит; податкові ставки на прибуток; інфляційні процеси; сезонність виробництва сільськогосподарської продукції; попит на продукцію з врахуванням співвідношення цін; обов'язкові поставки сільськогосподарської продукції (квотування виробництва); світові ціни на продукцію.

В сільськогосподарському виробництві інвестиції спрямовуються на заміну застарілого і зношеного обладнання; впровадження нової технології і застосування сучасної техніки і обладнання; розширення виробництва сільськогосподарської продукції; розвиток нових видів виробництв.

Формування інвестицій в сільське господарство здійснюється на економічній основі з урахуванням швидкості повернення вкладених засобів. А це можливо лише за умови збільшення виробництва високоякісної продукції і зниження її собівартості. Інвестиції прямо пов'язані з отриманням додаткового чистого прибутку і з скороченням терміну окупності вкладень. Чим менший термін окупності, тим більше стимулів до інвестицій. При тривалому поверненні засобів внаслідок інвестиційних процесів відбувається знецінення ресурсів, що витрачали. Крім того, отриманий чистий прибуток від виробництва продукції може бути вкладений в нове виробництво.

Капітальні вкладення дають певний ефект від їхнього застосування через певний час після їхнього переходу в основні фонди. При цьому необхідно враховувати, що їхня віддача є співвідношення прибутку, отриманого від капітальних вкладень, до відсоткової ставки за кредит. Зворотність інвестицій представляє собою відношення суми прибутку до загального розміру інвестицій, виражене у відсотках. Рівень зворотності інвестицій порівнюють з відсотковою ставкою за кредит. В тому випадку, якщо рівень зворотності інвестицій вищий за процентну ставку за кредит, то товаровиробнику доцільно збільшити капітальні вкладення.

Ринок інвестицій в найбільшій мірі виявляється через політику кредитування банками. Сільськогосподарські підприємства в ринкових умовах кредитуються переважно комерційними банками. Вони надають кредити під конкретні проекти. При цьому за діяльністю підприємства встановлюється фінансовий контроль з боку банку. В той же час кредитування капітальних вкладень комерційними банками має і серйозні недоліки: високі процентні ставки на кредит; надання засобів на порівняно короткий період. Це стримує розвиток сільського господарства і не сприяє ефективному використанню ресурсів.

Підвищення ефективності інвестицій і капітальних вкладень виявляється: в зростанні продуктивності праці; в збільшенні виходу валової продукції; в зниженні собівартості виробництва продукції. Підвищення їх ефективності досягається за рахунок скорочення вартості будівництва виробничих об'єктів, реконструкції будівель і споруд; впровадження комплексної механізації виробничих процесів; використання дешевих матеріалів місцевого виробництва; поліпшення проектування сільськогосподарських об'єктів; зниження кошторисної вартості проектно-конструкторських робіт; комплексності вкладень у виробничу сферу; застосування прогресивних технологій при будівництві об'єктів.

Одним з пріоритетних напрямів використання капітальних вкладень є, перш за все, подальше нарощування потужностей з переробки сільськогосподарської продукції безпосередньо в місцях її виробництва.

В агропромисловому комплексі необхідно створити таку систему стимулів і пільг, яка забезпечувала б привабливість інвестицій, як безпосередньо в сільське господарство, так і в

інші сфери АПК. Для активізації інвестиційної діяльності потрібно ширше використовувати такі важелі, як стимулююче оподаткування; безвідплатні дотації на створення крупних об'єктів інфраструктури і природоохорони; фінансові стимули; безпроцентні позики, що надаються інвестором; пільгові режими виплати боргів і позик в банках; випуск облігацій для створення фінансових ресурсів за найважливішими напрямками інвестицій.

При цьому повинні здійснюватися принципи:

- послідовна децентралізація інвестиційного процесу на основі розвитку різноманітних форм власності;
- підвищення частки внутрішніх (власних) джерел накопичень підприємств для фінансування інвестиційних проектів;
- державна підтримка підприємств за рахунок централізованих інвестицій при зміні безповоротного бюджетного фінансування на конкурсне кредитування на зворотній і платній основі;
- розширення гарантії сумісного державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів;
- збереження бюджетного фінансування переважно для соціально значущих об'єктів, що мають некомерційний (неприбутковий) характер із власними джерелами фінансування;
- розміщення обмежених централізованих капітальних вкладень і державне фінансування інвестиційних проектів виробничого призначення суворо відповідно до державних цільових програм.

Доцільно використовувати державне регулювання інвестиційної діяльності підприємств АПК за напрямками: 1) стимулювання стійкого платоспроможного попиту підприємств переробної промисловості і населення на вітчизняну сільськогосподарську сировину і продовольство; 2) підвищення ефективності регулювання імпорту сільськогосподарської продукції, сировини, продовольства; 3) регулювання цінового паритету і контроль за діяльністю природних монополій; 4) регулювання сільськогосподарських підприємств і утворення корпоративних структур; 5) розгортання системи державної підтримки сільськогосподарських виробників. Ці заходи будуть ефективні, якщо будуть використовуватися комплексно і погоджено.

Висновки. На формування інвестицій у сільському господарстві впливає комплекс внутрішніх і зовнішніх факторів. Необхідно передусім створювати сприятливі умови для нарощування власних коштів товаровиробників, зокрема за рахунок пошуку вигідних ринків збуту продукції, розширення масштабів її експорту, а також залучення коштів іноземних та інших інвесторів. Для нарощування інвестиційних ресурсів в сільському господарстві важливо зберегти позитивні тенденції в ціновій ситуації на ринках продовольчих і матеріально-технічних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Кожемякіна М.Ю. Формування інвестицій в аграрній сфері економіки України [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2011_10-12/KOZHEMYA.pdf
2. Звіт про капітальні інвестиції [форма 2-ін, розділ 4]. – К. : Держкомстат України, 2011.
3. Месель-Веселяк В.Я. Організаційно-економічні умови розвитку аграрного виробництва в Україні / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 3–12.
4. www.epravda.com.ua/news/
5. Державне регулювання АПК : монографія / [Терещенко В.К., Ткачук В.А., Лайко П.А. та ін.]. – К. : Видавничий центр НАУ, 2005. – 132 с.